

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра психології та
соціальної роботи

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

**«ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ЮНАКІВ ТА ДІВЧАТ
ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ»**

Виконала:
студентка групи ПС-21
Магльована Надія Ігорівна

Перевірив:
к.психол.н., доцент
Гірняк А.Н.

Тернопіль – 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	5
ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ШЛЮБУ.....	5
1.1 Розвиток сім'ї та шлюбу в історичному вимірі.....	5
1.1 Підготовка до сімейного життя.....	12
1.3 Гендерні аспекти підготовки до шлюбу.....	15
Висновки до розділу 1.....	18
РОЗДІЛ 2	19
МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ШЛЮБУ.....	19
2.1 Стандартизовані методики психологічного вивчення проблем сім'ї.....	19
2.2 Методики дослідження готовності до шлюбу.....	21
2.3 Методики дослідження гендерної ідентичності.....	23
Висновки до розділу 2.....	24
РОЗДІЛ 3	25
СПІВВІДНОШЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ШЛЮБУ З ГЕНДЕРНОЮ ІДЕНТИЧНІСТЮ.....	25
3.1 Психодіагностичне вивчення готовності до шлюбу.....	25
3.2 Взаємозв'язок типів гендерної ідентичності з рівнем готовності до шлюбу	26
3.3 Особливості шлюбно-сімейних уявлень у молоді.....	29
Висновки до розділу 3.....	32
ВИСНОВОК	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	36

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сім'я - важливий соціальний інститут або статус, у якому розгортається весь процес соціалізації особистості, і будь-які, навіть не яскраво виражені, зміни цього інституту свідчать про зміни в інших областях людського життя, держави, суспільства.

Підготовка до сімейного життя - це найскладніший процес, результатом якого є готовність молодих людей правильно робити особисту сім'ю. Проаналізувавши наше життя, яке показує те, що молодята часто пізнають утруднень, а це обумовлено їхньою психологічною невідповідністю: тобто низьким рівнем практичних та психологічних знань, не сформованістю якостей сім'янина, невмінням вирішувати міжособистісні проблеми з протилежною саттю, нездатністю проявляти емпатію до інших, взаємоповагу, турботу .

Необхідність подібного дослідження пов'язана з тим, що, з одного боку, у психолого-педагогічній науці накопичений визначений обсяг теоретико-емпіричних знань про сучасну сім'ю (Ю.Е. Алешина, А.Я. Варга, С.И. Голод, Е.Т. Соколова, А.С. Спиваковская, В.А. Петровский, А.В. Черников, Э.М. Ейдемиллер, В.В. Юстицкис і ін), а з іншого боку - відсутні зведення про те, як показані наукові знання в повсякденній свідомості людей. Наскільки такі знання, наприклад, роблять молодь готовою до шлюбу [2; 6; 13; 14; 17; 18; 23; 25; 27]

Особливий вклад у її вивчення внесли такі вчені, як М.І. Алексєєва, М.В. Вовчик-Блакитна, З.Г. Кисарчук та інші. Вони стимулювали інтерес до дослідження даної проблеми, її формування на різних аспектів готовності до одруження. Зрештою, недостатньо вивченими залишилися питання змісту, структури *готовності молодих юнаків і дівчат до шлюбу*, шляхів покращення підготовки молоді до сімейного життя. Такі важливі аспекти готовності молоді до шлюбу, як мотивація, установки, уявлення, знання, якості особистості сім'янина висвітлюються в дослідженнях таких вчених як: М.І. Алексєєвої, І.А. Арабова, Є.Ф. Ачільдієвої, В.І. Барського, Л.Ф.

Бурлачука, Т.В. Говорун, І.В. Гребеннікова, С.В. Дворяк, І.В. Дубровіної, В.І. Зацепіна, С.В. Ковальова, С. Кротохвіла, Д.В. Луцика, А.М. Прихожан, С. Цельмер та інших.

Питання діяння соціальних та психологічних чинників на сім'ю, школу, соціальне оточення, засоби масової інформації та на розвиток і формування готовності до одруження була об'єктом уваги Т.С. Кириленко, О.О. Кочеряна, А.О. Красовського, та інших дослідників.

На основну роль дитячих років для формування особистості сім'янина зауважували у своїх працях А. Адлер, Е. Берн, З. Фройд, Х. Саллівен, К. Хорні, Е. Фромм та інші. Вони розривали, що сім'я виступає основним елементом соціального мікро середовища, яке значно впливає на формування найважливіших якостей сім'янина. Готовність до сімейного життя, як важливого виду діяльності, висвітлена в найвідоміших працях таких вчених як: М.І. Алексєєвої, Т.В. Говорун, І.В. Гребеннікова, З.Г. Кісарчук та інших.

Мета дослідження - визначення рівня розвитку готовності молоді до шлюбу і сімейного життя.

Об'єкт дослідження є психологічна готовність молоді до шлюбу і сімейного життя.

Предмет дослідження: встановлення зв'язку між психологічною готовністю молоді до шлюбу з її гендерною ідентичністю.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз досліджень психологічної готовності молоді до шлюбу.
2. Вивчити стан розуміння гендерних аспектів сучасного шлюбу в психології.
3. Зробити огляд методичних можливостей діагностики готовності до шлюбу та гендерної ідентичності.
4. Підібрати адекватні методики для дослідження психологічної готовності до шлюбу та рівня маскуліності-фемініності-андрогенії.
5. Засобами анкетування вивчити особливості шлюбно-сімейних уявлень молоді та їх розуміння життя в умовах шлюбу.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ШЛЮБУ

1.1 Розвиток сім'ї та шлюбу в історичному вимірі

Вітчизняні та закордонні монографії, які присвячені проблемам сім'ї і шлюбу, перестали бути неодноразовим явищем (Е.Г. Ейдемільер, В.В. Юстицький, В. Сатир, Д. Скіннер і ін). У більшості досліджень виявляли відображення мотиви вступу в шлюб, функції родини, причини сімейних конфліктів і причини розводів, методи сімейної терапії. Коло психологічних робіт, у яких предметом вивчення являла би еволюція родини, її структури, специфіки взаємин, як подружніх, так і дитячо-батьківських, істотно обмежений.[14; 28]

Мабуть ключова першопричина криється в тому, що більш заглиблені дослідження сімейних стосунків між молоддю і процесу виховання дітей у родині відбулися лише в ХХ столітті. Починаються цікаві спроби вивчення розвитку типів, моделей родини на основі порівняння світової релігії (В.М. Дружинін) [14], біблійних текстів (Д. Ларю). [22]

Наші традиції та стиль життя, уявлення про роль та призначення родини, системи щодо виховання дітей; наші інтимні взаємини – усі вони мають свої певні історичні корені або початки. Вступ у шлюб та створення сім'ї сьогодні настільки пересічне явище, що здається, що так було повсякчас. Європейський тип шлюбу з'являється більш 300 років тому, але історія виникнення таких родини налічує чимало століть.

Припускається, що люди в первісному суспільстві мали місце неупорядковані статеві відносини, коли самці спаровувалися по черзі з різними самками. Заперечення проти неупорядкованих статевих стосунків надають аргументацію для прояснення еволюції шлюбно-сімейних відношень. Фактором, що перешкоджає повному винищенню раннього людського співтовариства, могло служити створення міцних парних зв'язків. Це були вже зачатки тієї високої вибірковості статевого потяга, що є ознакою, що відділяє людину від всіх інших представників тваринного світу.

Подальшим етапом розвитку шлюбних візаємин між подружжям є моногамний шлюб у його модерному вигляді. З появою приватної власності та збільшенням інтернаціональної торгівлі поступово на перший план виходить чоловік. Якщо в парній родині і чоловік, і жінка брали участь у створенні сім'ї, матеріальних і побутових благ, то тепер тільки жінка починає поступово утрачати своє призначення та положення, і чоловік захоплювати усе правління, у подружніх відносинах, у свої руки. Задачею жінки лишається все ж таки це народження дітей, які в майбутньому, коли стануть повнолітніми, будуть успадковувати майно свого батька. Звичайно, найголовнішим у подружньому проживанні є дотримання подружньої вірності.

Щоб збагнути реальний стан шлюбу, необхідно, у міру можливості відстежити за тими поворотами, що відбувалися в шлюбних відносинах між закоханими протягом давньої століть. У доісторичний період чоловіки і жінки займалися полюванням на звірів разом, маленькими групами, тоді було необхідно, щоб хтось полював, а хтось, щоб сидів у будинку та готував їжу і розпалював вогонь.

У результаті поступово з'являлися сільські поселення. Тому діти стали виявляють своєрідну значущість. Виникнення міської цивілізації, розвиток навичок письма і читання призвели до перших письмових установ про шлюб. За цими установами незаміжні дівчата належали своїм батькам доти, поки не були куплені майбутнім чоловіком та батьком їхніх дітей. Шлюб, таким чином, був й економічною умовою, і визначеною угодою між чоловіком та дружиною. Якщо ж жінки, що знаходилися у шлюбі, але які не хотіли або не здатні до народження дітей, відмовлялися вважати своїми, дітей служниці, то їх чоловікам дозволялося мати утриманку (тобто жінку, яка б народити їм дитину). Чоловік у свою чергу міг обвинувачувати дружину в тому, що вона погана дружина, у зв'язку з таким, він мав право виробити її своєю і тільки своєю невільницею. Дружина ж могла обвинуватити чоловіка в бездушності, в тому, що чоловік піднімає руку на неї, та могла навіть зажадати за це

грошову компенсацію за моральне нанесення шкоди. У Древньому Єгипті шлюб також полягав, як правило, по економічних чи політичних розуміннях. Часто в шлюб вступали брати і сестри, щоб не розділяти між собою спадкоємну землю, яку залишив їхній батько чи відтворювальні родиною високі державні посади. Багато фараонів у зв'язку з цими женилися на своїх сестрах і навіть рідних доньках, для них це було нормально, тому що це допомагало підтримувати їхній трон, династію, рід та спадщину. Так, Клеопатра спочатку була дружиною свого рідного старшого брата, але потім після його смерті, вона стала дружиною молодшого свого брата. Кожен цей шлюб давав їм право користуватися усім Єгиптом. Ті ж привілеї отримав Марко Антоній, що став її останнім чоловіком. [6] В епоху раннього середньовіччя ставлення до шлюбу не часто зв'язувалося з романтикою та любов'ю. Ранні християни взагалі мали дуже слабке поняття про шлюб.

Панували три розповсюджені точки зору. Відповідно до першої з них, шлюб – це був дарунок божий, а його ціль – народження спільних дітей. При цьому існували різні його тлумачення, наприклад твердження, що створення великої родини - святий обов'язок чоловіків. Друга точка зору зводилася до того, що шлюб - це необхідне зло, що краще одружитися, чим меркнути від любовної пристрасті. Ідея розкошування потягу за допомогою шлюбу базувалася на реалістичному усвідомленні особистої близькості як природної жадоби людини, який необхідно узаконити. Третя думка про шлюб відноситься до того, що його варто цілком не уступати та остерігатися. Потрібно бути вільними від подружніх обов'язків, щоб цілком приділити себе релігії. І в даний час ще є люди, які не хочуть вступати в сімейне життя або уникають його по тій же головній причині. На такій позиції, що усуває сімейні відносини, знаходяться чоловіки та жінки, що зрікаються шлюбу заради кар'єри чи інших подібних причин.

У період раннього християнства були продуктивно змінені немало засадів про шлюб між чоловіком та жінкою. Наприклад, під заборонаю виявилися полігамні союзи. Полігамія патріархів Старого завіту була

проголошена культурною необхідністю як засіб заселити світ так званими "обраними людьми". Впливовий письменник того часу Тертуліан (160-230 р. н.е.) відзначив, що якби Господь захотів прихилити полігамію, то не зупинився б на одному адамовому ребрі для створення Єви: він узяв би, напевно, кілька ребер і виготовив би Адамові кілька дружин.

Наприкінці V століття н.е. Західна Римська імперія була завойована північними племенами варварів (476 р.). Слово "варвар", зазвичай, уживалося древніми римлянами та греками стосовно всіх чужоземців, нехай до будь-якої людини, що взагалі не відносилися до їхньої культури. Ці племена безперервно втручалися та потрясли Римську імперію протягом IV і V століть, відповідно кожне плем'я наводило свої уявлення про шлюб, свої подружні обряди.

Після падіння Західної Римської імперії розпочалася епоха, котра одержала назву століття "Середньовіччя". Перехід від племінної до національної спільності проіснував декілька століть. У вищу міру інтенсивного посилення королівської влади феодальні племінні вожді позбувалися своєю абсолютну владу, у тому числі і втрачали право визнавати рішення про шлюби своїх васалів та смердів. Стали можливі шлюби, засновані на добровільному союзі чоловіків. Тому з'явилася і більш прихильна точка зору на шлюб навіть, незважаючи на те, що церква як і раніше залишалася на ранніх християнських поглядів, що у кожній дівчині, дочці Єви, вважали уособлення недоброго початку.

В ту ж саму епоху романтичне ставлення до жінки підкорялися нападкам багатьох учених. Наприклад, філософ і теолог Хома Аквінський (1225-1274), твори якого дуже вплинули на думку середньовічної Європи, адаптуючи ранні твори Аристотеля, філософ роздумував, що жінка це лише як зіпсований варіант мужнього чоловіка. Вчений вважав, що дітей варто виховувати в більшій повазі до батька, ніж до матері, а дружинам казав постачати чоловікам чистим одягом, отоплювати їхній дім гарним вогнем у камінні, мити їм ноги, стежити за панчохами і взуттям, кохувати смачну

їжу і напої, прибирати в оселі. У сучасному світі в деяких країнах заміжжя залишається тільки організованим, яке знаходиться під контролем влади. Проте варто замітити, що став підкорятися сумніву сам інститут офіційного шлюбу: окремі закохані пари, які проживають разом в одному будинку без правничного оформлення своїх стосунків.

Співвідношення понять „шлюб” і „родина”

На сьогодні поняття “родина” присутнє у всіх частинах світу, а її історія складає багато тисячоліть. Кожен мешканець нашої землі визнають себе компетентним в області шлюбно-сімейних стосунків. Люди наводять розмови про сімейне життя, шлюб, любов, дітей, родичах з боку чоловіка і дружини, класифікуються один з одним "рецептами" вирішення сімейних проблем, виховуванню спільних дітей. Педагог або психолог теж мають особистий замисел родини, що час від часу може бути неузгодженою з їхньою професійною позицією. У повсякденній свідомості поняття "шлюб" і "сім" я" можуть бути взаємозалежними, але в науці прийняте їх відмежовувати.

Сім'я - це найважливіша форма організації особистого життя кожної людини; це своєрідний вид громадської спільності; це мала група, яка заснована на подружньому союзі, родинних зв'язках. Безліч спеціалістів споживають тлумачення родини, запропоноване А.Г. Харчовим: "родина - це історична та конкретна система зв'язків та взаємовідносин між подружжям, між батьками та дітьми, це мала суспільна група, члени якої пов'язані шлюбними чи батьківськими відносинами, спільністю побуту і взаємною моральною відповідальністю, суспільна необхідність у якій обумовлена потребою суспільства у фізичному та духовному відтворенні населення" [15]. Коментуючи даний вислів, С.В. Ковальов підкреслює декілька головних моментів. Родина змінюється деяким чином, відповідно до змін у сучасному суспільстві, хоча і є одним з найбільш сталих соціальних інститутів. Родина – це відкрита, суспільна система, яка не стоїть на місці, а постійно розвивається, що має помітні адаптивні перспективи. Переміни в одному з

початків системи, наприклад у взаєминах подружжя, відмічається на всій родині. Індивідуальні дисфункції членів родини є відображенням системних недотримань[20]. Таким чином, під родиною розумілося об'єднання людей з метою ефективного соціального управління. Найголовніша функція або наукове визначення полягає в тому, що родина є співтовариством, що покладає охорону та задоволення необхідних потреб для прожиття усіх членів сім'ї. Інший погляд на сім'ю відображений у висловленні А.І. Захарова: "У соціальній психології існує поняття "первинна група". Зв'язки в цій групі будуються на прямих контактах, на емоційному залученні її членів у справи групи, що постачає високий ступінь ототожнення і злиття її учасників. Такою первинною групою є родина - єдина група, що збільшується і розростається не завдяки "набору" нових членів ззовні, а завдяки народженню дітей" [12]. Відповідно до визначення Н.Я. Соловйова, "родина – мала соціальна група (осередок) суспільства, найважливіша форма організації особистого побуту, заснована на подружньому союзі родинних зв'язках, тобто взаємовідносин між чоловіком та дружиною, батьками та дітьми, братами, сестрами та іншими родичами, що живуть разом і ведуть загальне господарство" [26].

А.І. Антонов затверджує, що сім'ю утворює відношення між поняттями "батьки – діти", а шлюб виражається легітимним або результатом визнаних тих відносин між чоловіком і жінкою, тих певних форм співжиття сексуального партнерства, що супроводжуються народженням спільних дітей. Він звертає увагу на просторову локалізацію родини - житло, будинок, власність - і економічну основу родини - загально сімейну функцію батьків та їхніх дітей, що виходить за вузькі обрії побуту і споживача [3]. Західний дослідник Р. Зидер [15] ґрунтовно досліджував цей феномен. Класична фаза молодості між настанням статевої зрілості і повною соціально-економічною зрілістю тепер змінилася. Молоді люди досягають соціокультурної зрілості задовго до того, як відшуковують економічну незалежність від батьків. З одного боку, вступ у трудове життя в молодих людей віддалялось через

подовження терміну шкільної й університетської освіти. З іншого боку, у більш ранньому віці "перевага" віддається можливості діяти та споживати. Відомо, що в минулому шлюби в основному організували батьки, які переслідували у першу чергу власну вигоду. Обвінчавши сина чи дочку, батьки хотіли з часом рятуватися від витрат на зміст своєї дитини, чи навпаки мали можливість одержати придане (певні кошти), а також прийняти в родину ще одну пару робочих рук для допомоги в сімейному господарстві.

В наші дні люди часто одружуються з розрахунку для особистої користі, хоча причини, що підштовхують до цього, можуть відрізнитися від тих, які були в минулому подружнього життя в їхніх предків. Деякі сучасні одруження мотивуються почуттям соціальної вигоди чи соціальної необхідності. Деякі люди вступають у шлюбне співтовариство заради психологічного комфорту. Адже, вони створюють родину для того, щоб задовольнити свою потребу піклуватися про кого-небудь і у свою чергу відчувати турботу про себе. Основною силою, що пов'язує чоловіка і жінку для спільного життя, можна вважати прагнення до створення родини, народження спільних дітей. Якщо жінка, що не складається в шлюбі, чекає дитину, то найчастіше згодом вона одружується з його батьком, навіть якщо вона до нього нічого не відчуває. Шлюб, який заснований на єдності зацікавленостей та взаємному коханні, можна розглядати скоріше як співдружність, що не виключає активних любовних стосунків. Дві людини можуть не увесь час проводити разом, але діяти в повній згоді. Вони знаходять задоволення в загальних інтересах і поважають самостійні інтереси кожного. *Шлюб-товариство* нерідко зустрічається між людьми, для яких близькі стосунки самі по собі не являють значущість. *Шлюб-співдружність* зустрічається поміж молодих людей, які спочатку довго перевіряють один одного (придивляються), іноді навіть якийсь час живуть разом, а потім, знайшовши, що їхні взаємини роблять ґрунт для створення родини, вони вирішують створювати власну сім'ю. Такі молоді люди будуть підтримувати один одного в будь-яких важких обставинах подружнього

життя. Такі поняття як прихильність, відданість, не передають сили і глибини почуття, називаного словом "любов". Австрійський психолог З. Фройд сказав, що любов - це прихильність, а не почуття. Однак таке припущення можна йому заперечити, тому що люди часто випробують прихильність до тих, хто їм взагалі не подобається [29]. У шлюбі, звичайно, любов виявляється більш сильною, вона концентрується на визначеній людині, зв'язуючи воедино внутрішню суть двох закоханих людей.

Рішення одружитися, безумовно, одне з найважливіших рішень. Нажаль, воно не завжди старанно продумано, його основ і першопричин звичайно не усвідомлюються, адже молоді люди виходять заміж або заради інтересу, або через докази раціонального мислення, які враховуються в малій степені. Оформляючи одруження, закохана пара заявляє суспільству свої взаємини й отримує відповідний дозвіл. Адже, чоловік і жінка обирають правний тракт утіх своїх значимих потягів, у першу чергу, потреби в спілкуванні. Форма неформальних шлюбно-сімейних відносин отримала стосунки проведення в країнах під найменуванням "цивільний шлюб", що термінологічно є неправильним, тому що саме законний, юридично оформлений шлюб і є цивільний, що і занотовує примітки постанов цивільного стану. Неодружені пари - явище статечне розповсюджене в модерному індустріальному світі. Опитування в Австрії показали, що спільне життя без підтвердження про шлюб як "спробний шлюб" признається в широких шарах населення. Однак, зважаючи на все, говорить Р. Зидер, більшість населення відмовляється визнавати остаточну заміну шлюбу "вільним співжиттям". Навряд чи це розміщується тепер сексуально-етичними доводами, а скоріше, винятково уподобаннями дітей.[15].

1.1 Підготовка до сімейного життя

Психолого-педагогічна наука в значній мірі відкрила поняття "підготовленість до шлюбу", у якої кожен із авторів розумів по-своєму. Проте, останнім часом все частіше зустрічається таке поняття як

"психологічна готовність до шлюбу". Досить різнобічними підходами характеризується це поняття в неоднакових наукових психолого-педагогічних дослідженнях. Для глибокого розкриття цього судження "психологічна готовність до шлюбу" слід обійти із суті подружнього життя, як дійство, зумовлено функціями сім'ї, і поняття готовності, як стану і якості особистості.

З одного боку - психологічна готовність до шлюбу - це інтегроване психологічне утворення, яке включає стійку певну поважну мотивацію до заміжжя, актуалізацію знань, умінь і навичок особи, особистісні якості сім'янина, здатність до емпатичного значення партнера, конструктивні поступки в сім'ї; з іншого - це процес та результат діяльності.

Для більш повного визначення психологічної готовності молодих юнаків і дівчат до шлюбу слід, звичайно, звернути увагу на її структурні складники та особливості. Тому, психологічна готовність до шлюбу - це динамічне утворення, яке однозначно залежить від багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів, обставин та становить складний синтез взаємопов'язаних та взаємообумовлених компонентів. До цієї структури психологічної готовності включаються такі чергові компоненти як: особистісний, поведінковий, емоційно-регулятивний, мотиваційний, пізнавальний. Такі компоненти абстраговані та конкретизовані.

Формування у молоді психологічної готовності до подружнього існування – складний розгляд, якому притаманні цілісність, сталість, динамізм.

Формування визначеного морального комплексу - готовність особистості прийняти на себе новітній порядок обов'язків та завдань стосовно свого шлюбного партнера, майбутніх дітей. Адже, формування цього плану виявиться взаємопов'язаним з поділом функцій у подружньому житті між закоханими молодими людьми. Сім'я є малою групою, тому для нормального її функціонування потрібна погодженість ритмів життя майбутнього чоловіка і жінки, які хочуть прожити разом все подружнє життя.

Здатність до самовідданості стосовно партнера. Звичайно здатність до такого почуття охоплює схильність до відповідної діяльності, яка заснована передусім на якостях і властивостях альтруїзму (тобто самопожертвування всім заради певної людини) люблячої персони. Присутність таких якостей, пов'язаних із пронизуванням у внутрішній світ людини, має назву - емпатійний комплекс. Навіщо людині сім'я? Навіщо вступати в шлюб? Навіщо мені сім'я, мені і самому краще? Це питання рідко задають собі зрілі, дорослі люди, але досить часто такі запитання можна почути від молоді. У той же час поняття "родина" має для кожної особистості і свій внутрішній зміст.

В унікальності людського буття, у неповторності його особистісних якостей є дві сторони:

- 1) боязкість залишитися самотнім, незаміченим, "*непотрібним*";
- 2) прагнення опанувати самотність, стати цінним, "*потрібним*", улюбленим і незамінним, коханою людиною. Чим більш затребуваною, потрібною і цінною почуває себе людина, тим більше в неї можливостей та інтенцій, щоб подужати самотність. У нашому світі, безумовно, кожна людина хоче, щоб її любили, і щоб це було взаємно. Адже, усі хочуть бути улюбленими. К. Юнг писав про те, що серйозною мотивом правдивих дисонансів та усіх наших недуг є "*блокування психічної енергії*"; тобто таке блокування, яке відбувається тоді, коли людина, тікаючи від випробувань чи сімейних справ, не виконує своє життєве призначення. Любов у родині звільняє від самотності, дає можливість *повного* (не тільки тілесного, сексуального) прийняття людини. У сучасному світі найголовнішою причиною вступу в шлюб є "*любов*". Звичайно це так, однак, називаючи "*любов*" як основа шлюбу молоді люди, очевидно, укладають у це слово неоднакові тлумачення. Т.А. Флоренська [30] виокремлює три несхожих тлумачення цього слова: любов як сексуальний потяг; любов як потреба бути улюбленим; любов як здатність любити [11а].

В даний час шлюб стає добровільним заняттям двох молодих людей, які люблять один одного, говорячи про шлюб, не можна забувати про те, що готовність приєднатися в подружній союз і ступінь готовності до нього - це далеко не тотожні поняття. На думку психологів, *морально-психологічна підготовленість особистості до шлюбу означає* сприйняття цілого комплексу вимог, повинностей та суспільних стандартів поведінки, якими наладжується родинне буття.

1.3. Гендерні аспекти підготовки до шлюбу

Поділ людей на чоловіків і жінок є центральною апаратом перцепції нами розбіжностей, що маються в психіці і поведінці людини [1]. Багато хто вважають, що ці незгоди об'єднанні з анатомічними, генетичними, і фізіологічними особливостями жіночого і чоловічого організму.

Сьогодні вирізняють кілька ступенів сексуальної організації людини [17]:

- генетична стать (визначений набір генів);
- гонадна стать (залози внутрішньої секреції);
- морфологічна стать (зовнішні і внутрішні статеві органи);
- церебральна стать (диференціація мозку під впливом тестостерону).

Нечасто атестації біологічної активності з'єднують з поведінкою у соціально-психологічному змісті. І тоді по'являються проблеми, які ж характеристики, власне, мова йде, коли поведінка видається як "істинно" чоловіча або жіноча? Змішання статевих і гендерних характеристик приводить до того, що до характеристик мужності і жіночності спільно пов'язують і психофізіологічні, і соціокультурні аспекти.

Виділяють три групи гендерних стереотипів. До *першої групи* відносять стереотипи маскулінності та фемінності. Чоловікам і жінкам прописують конкретні соціально-психологічні якості та властивості особистості, поступки поведінки. "Чоловіче" (маскулінне) або, ототожнюючи з ним, вважається позитивним, головним, домінуючим, раціональним, духовним, культурним, активно-творчим, а "жіноче" (фемінне) зв'язується з

негативним, вторинним, почуттєвим, тілесним, гріховним, природним, пасивно-репродуктивним [6].

Друга група гендерних стереотипів пов'язана з закріпленням сімейних і професійних ролей відповідно до статі. Для жінок основною роллю сприймається сімейна, для чоловіків - професійна [1; 2; 5; 8; 10], відповідно й оцінка успішності особистості зв'язана з виконанням цієї ролі.

Питання про *сімейну роль чоловіка* також досить актуальне. Чоловік практично нічого не робить у сімейних стосунках, тобто чоловік не включений у справи родини, прийняття рішень, тому що - "чоловічі" обов'язки виходять за рамки родини [6, 11]. Чоловік являє собою недорозвинутим: не хоче нізащо відповідати, його нічого не цікавить у сімейних стосунках, не хоче поділяти фамілійні обов'язки з дружиною[7].

Третя група гендерних стереотипів, які пов'язані зі статевими розходженнями в змісті праці. Т. Парсон і Ф. Бэйлс говорять про позитивну авторитетність такої диференціації ролей, відзначаючи, що "незважаючи на протилежності, якими є чоловік і жінка, вони можуть різноманітно взаємодіяти з урахуванням виконання призначених їм ролей" [6].

Гендер - це одна із провідних особливостей особистості, що означає психологічний та суспільний розвиток будь-якої особистості. Багатокомпонентна композиція гендера окреслюється чотирма групами характеристик: біологічна стать, гендерні стереотипи, гендерні норми та гендерна ідентичність [6].

Гендерна ідентичність - аспект самосвідомості, що репродукує переживання людиною себе як індивідуума визначеної статі. Гендерна ідентичність - одна з основних характеристик особистості і створюється в результаті психологічної інтеріоризації чоловічих або жіночих рис, у ході взаємодії "Я" і інших, у ході соціалізації [27].

Гендерна ідентичність - продукт соціального конструювання [27]. Вона формується з народження дитини, коли на основі будівлі її зовнішніх статевих органів визначається її паспортна (цивільна, акушерська) стать. З

цього розпочинається процес гендерної соціалізації, у ході якої дитину планово творять таким чином, щоб вона відповідала прийнятим у даному суспільстві уявленням про "чоловіче" і "жіноче"..

Поняття "ідентичність" - одне з відносно нових і одночасно зрозумілих понять у психології особистості отримало популярність завдяки роботам Еріка Еріксона. Еріксон звернув увагу на те, що результатом підліткового віку стає більш-менш сформоване уявлення людини про себе як про цілісну особистість, у чомусь схожій з іншими, у чомусь відмінної від інших. У вітчизняній психології наявні два умовно схожі терміни: статева ідентичність і гендерна ідентичність. Однак за кожним терміном існує різне розуміння даного феномена. Термін "гендерна ідентичність" вживають ті, хто "створення гендера" вважає елементом культури, а "чоловіче" і "жіноче" виявляє як суспільні конструкти.

Жіночу ідентичність визначають через типологізацію себе як представника жіночої соціальної групи. Жіноча ідентичність припускає відтворення гендерно обумовлених ролей, диспозицій, самопрезентацій.

Чоловіча ідентичність - категоризація себе як представника чоловічої соціальної групи і відтворення гендерно обумовлених ролей, диспозицій, самопрезентацій.

Маскулінність і фемінність - нормативні уявлення про соматичні, психічні і поведінкові властивості, які характерні як і для чоловіків, так і для жінок [19]. І.С. Кон виділяє *три різних інтерпретування (тлумачення) поняття "маскулінність"*:

1. Маскулінність як описова категорія, яка означає сукупність поведінкових і психічних особливостей, рис, властивостей, об'єктивно властивим усім чоловікам на відміну від жінок.
2. Маскулінність як аскриптивна категорія, яка означає один з елементів символічної культури суспільства, тобто сукупність соціальних уявлень, установок і вірувань про те, чим є чоловік, які якості йому приписуються.

3. Маскулінність як прескриптивна категорія - це розпорядок правил, що мають у виді не середньостатистичного, а ідеального "сьогодення" чоловіка, це нормативний еталон "чоловічості".

За схожістю можна виокремити і три визначення поняття "*фемінність*".

Гендерні стереотипи - стандартизовані представлення про моделі поведінки і риси характеру, що відповідають поняттям "чоловіче" і "жіноче" [19].

Гендерні установки - суб'єктивна готовність до статевотипичних форм і моделей поведінки, прагнення до виконання ролей, очікуваних від індивіда визначеної статі.

Висновки до першого розділу

1. Визначено, що наші звичаї, стиль життя та уявлення про роль та призначення родини, системи щодо виховання дітей; наші інтимні відносини – усі вони мають свої певні історичні корені або початки. Вступ у шлюб та створення сім'ї сьогодні настільки пересічне явище, що здається, що так було завжди. Деякі сучасні шлюби мотивуються почуттям соціальної необхідності. Деякі люди входять у шлюбний союз заради психологічної вигоди. Адже, вони створюють родину для того, щоб задовольнити свою потребу турбуватися про кого-небудь.

2. Визначено що психологічна готовність до шлюбу - це динамічне утворення, яке однозначно залежить від багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів, обставин та становить складний синтез взаємопов'язаних та взаємозумовлених компонентів.

3. Виокремлено, що гендерна ідентичність - продукт соціального конструювання. Жіноча ідентичність допускає відображення гендерно зумовлених ролей, диспозицій, самопрезентацій. Чоловіча ідентичність - категоризація себе як представника чоловічої соціальної групи та відбиток гендерно зумовлених ролей, диспозицій, самопрезентацій.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ШЛЮБУ

2.1 Стандартизовані методики психологічного вивчення проблем сім'ї

Існують такі психологічні методи вивчення сім'ї [2; 16; 21; 24]:

- 1) науково-дослідні, спрямовані на теоретичне узагальнення даних, що збагачують професійний кругозір психолога-практика;
- 2) діагностичні, за допомогою яких отримують конкретні відомості, потрібні для роботи з певною сім'єю;
- 3) корекційно-діагностичні, або психотерапевтичні, спрямовані на визначення форм і змісту корекційної роботи з сім'єю. При цьому психологічна діагностика сім'ї передбачає розв'язання таких завдань [8]:
з'ясування того, чи є проблема сім'ї об'єктом впливу психолога або інших спеціалістів (психіатра, юриста, дефектолога тощо);
- 4) вираження предмета психологічної допомоги (дитина, її батьки, сім'я загалом);
- 5) вибір способу авторитету (індивідуальна робота з дитиною, її батьками, подружньою парою, дитиною і батьком, групою дітей, батьків, сім'єю загалом);
- 6) психодіагностика під час корекційного діяння з метою визначення тактики корекційного процесу (реакції членів сім'ї на психолога й один на одного, особливості їхньої поведінки тощо).

Поміж наявних теоретичних задумів виокремлюють два підходи до вивчення сім'ї: індивідуальний та системний. При індивідуальному підході сім'я розглядається як стрес-фактор, з яким має подужати член сім'ї, який звернувся за консультацією до практичного психолога. Головна задача психолога полягає у виявленні індивідуальних особливостей кожного члена сім'ї, що певним чином впливають на сімейну адаптацію. У межах індивідуального підходу використовують діагностичні прийоми, які

неодноразово спрямовані на дослідження деяких осередків сімейного життя, такі як подружні взаємини, стосунки між батьками та дітьми, стилі виховання та їх вплив на становлення особистості дитини.

Діагностика подружніх стосунків спрямована передусім на демонстрацію свідчень, що зменшують задоволеність сімейним життям і, отже, порушують його стабільність. Так, прояв рівня шлюбної сумісності, схожості на основі структурно-функціонального підходу (коли сумісність виявляється у здатності подружжя утворювати цілісну, стриману сімейну діаду з узгодженими і несуперечливими сімейними ролями) вбачає вивчення відмінних особливостей фамільного подружжя:

- психофізіологічних властивостей індивідуальності членів сім'ї;
- при цьому передбачається передовсім виявлення сумісності різновидів вищої нервової діяльності подружжя, їхніх темпераментів з потенційним використанням експрес-методик (тести-опитувальники Айзенка, Стреляу та ін.);
- співвідношення психологічних сімейних функцій (методика РОПД А. Волкової і Г. Трапезникової, методика визначення функціонально-рольової погодженості С. Ковальова, методика "Соціально-рольова адекватність" В. Торохтія та ін).

Діагностика шлюбних відносин на основі адаптивного підходу припускає вивчення особливостей міжособистісних взаємин подружжя, внутрішньосімейного спілкування та взаємодії між чоловіком і жінкою, виявлення тих їхніх чинників, які зможуть призвести до непорозумінь і конфліктів, з метою пошуку резервів адаптації подружжя одне до одного.

У цьому разі правильно використовувати шкалу подружньої адаптації за допомогою: (тест-опитувальник "Задоволеність шлюбом", шкали суб'єктивної задоволеності шлюбом Г. Трапезникової та ін.), техніку "репертуарних ґрат" В. Похилько й О. Федотової, метод семантичного диференціала, тест Лірі, методику МСК В. Левкович і О. Зуськової, задачно-

ігрові методи (наприклад, гру "Інтрига" О. Хроніка й О. Кронік, моделювання суб'єктивної ситуації конфлікту ("МАКС" В. Сміхова та ін.).

Для вивчення особливостей сімейного виховання використовують опитувальники "Аналіз сімейної тривоги", "Аналіз сімейних взаємин (АСВ)" Е. Ейдемільера, тест-опитувальник ставлення батьків О. Варги, кольоровий тест стосунків О. Еткінда, тест Лірі та ін.. На думку деяких вчених, які працюють на основі системного підходу до сім'ї, симптоматична поведінка (певне порушення в сім'ї) відіграє функцію потаємної комунікації між людьми, що спостерігається тоді, коли присутні взаємини в сім'ї виключають спроможність непотаємного розгляду побутових питань.

Особливості порозуміння у сім'ї необхідно просліджувати за допомогою *інтерв'ю*. Тому для виявлення зв'язності причин, які неодноразово пов'язані із симптоматичною поведінкою, задають безоцінні запитання типу "Як це трапилось?", "До чого це призвело?", що припускають відповіді описового характеру. За допомогою інтерв'ю, звичайно, можна також виявити не тільки особливості взаємин подружжя у сім'ї на основі аналізу відповідей на запитання, а й з'ясувати незгідність між членами сім'ї, наприклад: "Хто краще за всіх ставиться до батька?" Причому для подолання опору членів сім'ї доцільно використовувати частку "якби": "Якби батько залишився вдома, хто б радів найбільше?".

На відміну від індивідуального системного підходу до аналізу комунікації сім'ї, її структури, історії сім'ї, прямих питань повсякденного низку сім'ї дає змогу враховувати загальні процеси в сім'ї, а це допомагає одержати всебічне уявлення про сім'ю та її життєдіяльність.

2.2 Методики дослідження готовності до шлюбу

Крім стихійного формування готовності до шлюбу і сімейного життя, актуальною є спеціальна *підготовка молоді до шлюбу і сімейного життя*, яка містить в собі:

- підвищення відповідальності серед молоді у шлюбно-сімейних стосунках, а також щодо батьківства;
- формування здорового способу життя через роз'яснення залежності сексуальності, можливості батьківства від наявності шкідливих звичок (куріння, алкоголізму, вживання наркотиків);
- формування психологічної компетентності щодо особливостей взаємин у сім'ї, дитячого психолога;
- висвітлення питань раціонального ведення господарства, ефективної організації бюджету сім'ї.

На успішність підготовки молоді до шлюбу і сімейного життя, безумовно, впливає взаємодія соціальних інститутів (школи, сім'ї). Одним із найважливіших напрямків в роботі практичного психолога щодо психологічної підготовки молоді до шлюбу та сімейного життя є *психодіагностика*. Тільки при якісному діагностуванні та встановленню якісних діагностичних висновків психолога можна проводити ефективну консультативну та психокорекційну роботу з людьми, які вирішили одружитися, спільно проживати та виховувати спільних дітей.

Оцінка готовності молодих людей до шлюбу націлені як на будівництво міцного та щасливого шлюбу, так і на удосконалення взаємостосунків між молодими людьми в період встановлення сімейного життя.

Сьогодні закордоном досить часто для визначення рівня задоволеності шлюбом використовуються також такі тести, як опитувальник про характер сімейних відносин К. Хербста, різні шкали, що характеризують внутрісімейні відносини і задоволеність ними і т.д.

Головну бесіду психолог-консультант з питання по сім'ї повинен побудувати так, щоб молоде подружжя на основі отриманих уявлень кожного з них про рольову взаємодію в сім'ї прийняло спільне рішення про необхідність правильно розподілити сімейні функції з обов'язковим урахуванням індивідуальних кожного із молодят потреб та інтересів як чоловіка, так і дружини.

Таким чином, тестів та методик, які призначені для діагностики підготовки молодих людей до вступу в шлюб і в психологічній науці є багато. Тому, основна функція психолога уміти уважно та безпомилково їх споживати у своїй практичній роботі для того, щоб сприяти молодим юнакам та дівчатам, щоб вони зробили свій правильний вибір у подальшому подружньому житті.

2.3. Методики дослідження гендерної ідентичності

Маскулінність і фемінність (від лат. *masculus* - чоловічий *nfemininus* - жіночий) - нормативні представлення про тілесні, психічні та поведінкові властивості, характерні для чоловіків і жінок (Психологія. Словник, 1990).

Як зазначає В. Є. Каган (1991), не все в людині може бути відображено альтернативою "чоловіче" або "жіноче" [29а].

Наприклад, чоловічі і жіночі статеві гормони продукують як чоловічий, так і жіночий організми, а гормональна маскулінність або фемінність визначається по перевазі тих або інших.

Всі особливості у професіональних тестах альтернативні, тобто висока маскулінність повинна вибудовуватися з низкою фемінністю і назад, причому для чоловіка бажана висока маскулінність, а для жінки - висока фемінність. Проте, далеко не всі психічні якості чітко поділяються на чоловічі і жіночі.

Теорія андрогінності. Адже, безліч науковців вважають, що цілісну (холістичну) особистість характеризує не маскулінність або фемінність, а *андрогінія*, тобто інтеграція жіночого емоційно-експресивного стилю з чоловічим інструментальним стилем практики, свобода фізіологічної виразності та привілеїв від постійного диктату тілесних функцій. Хоча фундатором цієї концепції андрогінності вважається Сандра Бем, у неї були провісники, у тому числі і такий авторитетний, як Карл Юнг.

К. Юнг (1994) розглядав ідеї єдності двох протилежностей - чоловічого і жіночого – архетипічний образ. Втілення жіночого початку в

чоловічому несвідомому (*аніма*) і чоловічого в жіночому (*анімус*), тобто психологічну бісексуальність він вивчав як найвизначніші архетипи, як регулятори поведінки, які заявляють себе найбільше типово в деяких снах і фантазіях або в ірраціональності чоловічого почуття та жіночих суджень.

Важливість головної функції концепції андрогінії полягає в тому, що вона дає можливість усвідомлення тотожної привабливості якостей, що традиційно вважаються жіночими і чоловічими рисами індивіда. Це особливо важливо у світлі того, що чоловічі якості представляються як більш жадані та нормативні.

Висновки до другого розділу

1. Виявлено, що діагностика подружніх відносин спрямована передусім на виявлення чинників, що знижують задоволеність сімейним життям і, отже, порушують його стабільність.
2. Визначено, що одним із найважливіх напрямків в роботі практикуючого психолога щодо психологічної підготовки молоді до шлюбу та сімейного життя є *психодіагностика*.
3. Виявлено, що маскуліність та фемінність притаманні як чоловікам, так і жінкам. Існує також андрогінія, яка дає можливість усвідомлення однакової привабливості якостей, що традиційно вважаються жіночими і чоловічими рисами особистості.

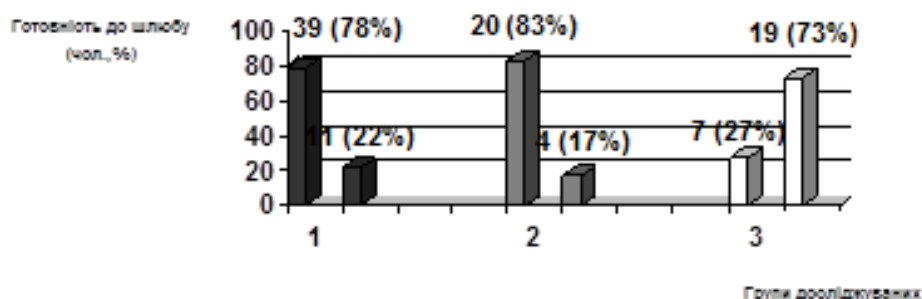
РОЗДІЛ 3

СПІВВІДНОШЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ШЛЮБУ З ГЕНДЕРНОЮ ІДЕНТИЧНІСТЮ

3.1 Психодіагностичне вивчення готовності до шлюбу

З метою визначення задоволеності підготовленості до сімейного життя 50 чоловік, з них: 25 - чоловіків, 25 - жінок відповіли на типові ситуації: варіанти поведінки подружжя (чоловік і жінка) по Тест-карті готовності до подружнього життя. Причому в такому тесті взяли участь як ті пари, що уже були одружені (n=24 чол.), так і ті молоді пари, що у шлюбі ще не склалися, але планували його (n=26 чол.), і відповідали на Тест-карту з позиції можливої їхньої поведінки в тій або іншій життєвих обставинах. Узагальнено готовність до шлюбу в досліджуваній вибірці виглядає так (діаграма 1).

Діаграма 1. Порівняльні особливості готовності до шлюбу по вибірці молодих людей у цілому (n=50), а також у групах одружених та неодружених

Примітка :

у цілому по групі (n=50)

у 1 групі (одружені пари) (n=24)

у 2 групі (неодружені пари) (n=26)

Аналіз отриманих результатів показує, що в цілому по вибірці (n=50) вважають, що вони задоволені підготовленістю до сімейного життя 39 чоловік, або 78% респондентів, не задоволених готовністю до шлюбу - 11 чол. (22%).

У зазначеній групі, в якій молоді юнаки знаходяться в шлюбі, тому відзначили задоволеність шлюбом тільки - 20 чоловік (83%), а не задоволених підготовкою до шлюбу - 4 чол. (17%).

У групі неодружених вважають, що вони підготовлені до шлюбу тільки 7 чоловік (27%), а 19 чоловік (73%) респондентів враховують, що їх готовність до шлюбу ще дуже низька. Таким чином, можна зробити висновок:

У цілому в загальній групі (n=50) тільки кожний четвертий чоловік думає, що він не є підготовленим до шлюбу, а 4/5 продемонстрували готовність до подружнього життя. Найбільше психологічно готові до сімейного життя ті, хто вже в нього вступив - 20 чол. (83%). Все ж таки варто наголосити, що практично кожен п'ятий з одружених - 4 чол. (17%) вважає себе до шлюбного життя не готовим і, вступивши в шлюб, продовжують дізнаватись про свою психологічну неготовність до нього. Найбільш не готові до шлюбу в групі неодружених. Поміж них тільки 7 чол. (27%) вважають себе готовими до шлюбу, а 19 чоловік (73%) вважають, що вони психологічно до шлюбу не готові.

У цілому можна сформулювати підсумок, що поміж молодих людей до шлюбу доволі високий рівень не готові. Особливо відносять тих, хто ще не вступив до шлюбу, а це молоді люди віком від 18 до 27 років.

3.2 Взаємозв'язок типів гендерної ідентичності з рівнем готовності до шлюбу

Головною задачею мого дослідження було з'ясування присутності або відсутності зв'язку між типами гендерної ідентичності з рівнем готовності до сімейного життя молодих людей.

Одержавши на попередніх етапах аналізу збірні та загальні дані по готовності досліджуваних молодих людей, та їхнього становлення щодо шлюбу, а також розкрила типи їх гендерної ідентичності, і відокремлювавши їх на маскулінний, фемінний і андрогінний типи, тому ми отримали

спроможність досліджувати наявність зв'язків між ними. Ми визнаємо, що найбільш адекватним методом випробування нашої здогадки буде використання лінійної кореляції Пірсона.

Перевірка гіпотези щодо подружнього життя, вона проводилася в кілька етапів на всіх трьох групах (загальній, одружених і неодружених). Для більш повної картини кореляційних зв'язків ми провели множинну кореляцію.

1 етап. Використовуючи отримані дані по рівнях готовності до шлюбу в загальній групі (n=50) (додаток), а також розділивши основну групу на три підгрупи по критерію гендерної ідентичності (додаток), ми отримали наступні дані. Методом множинної кореляції (Пірсона), що дозволяє виявити у молодих людей, загальну структуру кореляційних залежностей, що існують усередині багатомірного експериментального матеріалу, який включає більш двох змінних, і представити ці кореляційні залежності у вигляді певної системи.

Таблиця 2

Співвідношення маскулінно-фемінно-андроїнних типів гендерної ідентичності з готовністю до шлюбу в ЗАГАЛЬНІЙ вибірці респондентів (n=50)

Група	Маскулінність	Андроїнність	Фемінність	Готовність до шлюбу (серед маскулінних)	Готовність до шлюбу (серед андроїнних)	Готовність до шлюбу (серед фемінних)
Загальна маскулінність (n=21)	1	- 0,137	0,015	0,376	- 0,492	0,076
Загальна андроїнність (n=6)	-0,137	1	0,274	0,440	0,732	0,647
Загальна фемінність (n=23)	0,015	0,274	1	- 0,104	- 0,062	0,113
Готовність до шлюбу (серед маскулінних) (n=21)	0,376	0,440	- 0,104	1	0,302	0,318

Готовність до шлюбу (серед андрогінних) (n=6)	0,492	0,732	- 0,062	0,302	1	0,095
Готовність до шлюбу (серед фемінінних) (n=23)	0,076	0,647	0,113	0,318	0,095	1

Примітка: - ($p < 0,05$).

Аналіз:

1. Готовність до шлюбу являє собою високу кореляцію з маскулінністю як типом гендерної ідентичності поміж подружніх людей. Середній бал маскулінності в загальній групі являє - 10,86. Посеред тих, хто показав високу готовність до шлюбу маскулінність прибавляє в середньому - 42,3 бали. Тому, таким чином можна виробити висновок по загальній виборці - чим вище маскулінність, тим вище рівень готовності до шлюбу. Статистична вірогідність такого міркування склала ($r = 0,376$; $p < 0,05$).

2. Такий самий високий рівень готовності до шлюбу проявили, що існують люди з андрогінним типом гендерної ідентичності. Адже, середній бал андрогінності підмічено у загальній групі 6,7 балів. Середній бал андрогінності у групі, де вивчалася готовність до шлюбу склала 33,3 бали. Умовивід: андрогінність в загальній групі та готовність до шлюбу в андрогінів становить ($r = 0,732$; $p < 0,05$).

3. У загальній групі фемінінність не корелювала з готовністю до шлюбу з жодною з гендерних груп.

2 етап. На другому етапі ми співставляємо отримані відомості по кореляції гендерної ідентичності з готовністю до шлюбу в одружених парах (n=24).

Множинний кореляційний аналіз дав нам наступні зв'язки поміж перемінними.

Таким чином, ми досліджували з різних боків спроможні взаємозв'язки поміж типами гендерної ідентичності молодого подружжя і готовності їх до вступу в шлюб поміж собою. Зрештою, ми дійшли до підсумку, що різні види гендерної ідентичності мають різний ступень готовності до сімейного життя.

Крім того деякі з цих груп суміжні посеред собою в питаннях шлюбного життя, а деякі такої суміжності не виявляють. Все це очевидно мають цікаві підсумки для практичної роботи психологів і, в першу чергу, психологів-консультантів сім'ї та шлюбу. Одержані підсумки дослідження признають, що поміж різних чинників, які впливають на психологічну готовність молоді до шлюбу головне місце варто бути віднесене гендерному фактору, а точніше гендерної ідентичності людей, що виокремлюють на маскулінний, фемінний та андрогінний види.

В цілому ж ми можемо стверджувати, що наше припущення в робочій гіпотезі повністю підтверджено - нами встановлений зв'язок поміж видами гендерної ідентичності та готовності до сімейного життя.

3.3 Особливості шлюбно-сімейних уявлень у молоді

Метою курсової роботи є вивчення змісту уявлень про сім'ю у молоді та тих, хто готується вступити у шлюб. При цьому однією з основних задач мого дослідження було визначення змісту уявлень про сім'ю в різних по статі групах молоді, виявити розходження в уявленнях про сім'ю в залежності від типу гендерної ідентичності індивіда.

Шляхом анкетного опитування та інтерв'ю визначалися уявлення про майбутню сім'ю такі як:

- можливість і наявність досвіду дошлюбних інтимних стосунків молодих людей, які хочуть вступити в сімейне життя;
- відношення до вибору сімейного партнера та очікуваних моделей шлюбно-сімейних відносин, до сфери дитячо-батьківських відносин (планована кількість спільних дітей, стиль сімейного виховання, вибір навчального закладу для майбутньої дитини);
- характер шлюбно-сімейних взаємин у батьківській родині респондента і т. і.

Зрештою, можна впровадити окремі суцільні підсумки з отриманих відписи на анкетні питання та при інтерв'ю молоді:

1. Уявлення про шлюб неодноразово пов'язано з *представленням про майбутнього партнера*. Дуже велике значення має, щоб чоловік і дружина "підходили" один до одного по психологічних аспектів, біологічних, психічних і моральних факторах, включаючи різні аспекти, кожного з подружжя, особливостей виховання, культурні, політичні, суспільні та релігійні погляди на життя, або ж щоб молоді люди терпимо ставилися щодо особливостей характеру один одного.

2. Переважна більшість юнаків та дівчат вважають, що партнер по шлюбі повинний мати *рівний освітній статус* і лише 11% дівчат готові до того, що партнер по шлюбу буде більш досвідчений, розумнішим, чим вони самі. Але незначне число респондентів-юнаків (7%) думають, навпаки, що дружина повинна бути більш освічена, а ніж вони самі. Третину випробуваних вважають, що це немає ніякого особливого значення, аби була вірною, красивою та цікавою особистістю. Приблизно такі ж уявлення існують у молоді щодо рівності партнерів у культурному рівні.

Таким чином, у відношенні культурного й освітнього статусу шлюбних партнерів погляди юнаків і дівчат подібні.

3. Що стосується *матеріального статусу*, молодь демонструє досить традиційні, для нашого суспільства, стандартні міркування на подружнє життя: чоловіки вважають себе, насамперед, добувачами, відповідальними за матеріальне благополуччя своєї родини, а дівчата - охоронницями домашнього вогнища та матір'ю спільних дітей. Дві третини дівчат вважають, що майбутній чоловік повинний бути більш забезпечений, чим вони самі, інші вважають, що по матеріальному статусі вони повинні бути однаковими. Думки юнаків по цьому питанню більш диференційовані. Багато хлопців по-своєму думають щодо матеріального благополуччя у їхньому подружньому житті. Більшість молодих людей думають, що матеріальний рівень партнерів не має значення для шлюбно-сімейних стосунків або ж він повинний бути однаковим. Інша частина чоловічої вибірки вважають, що матеріальний статус жінки повинний бути вищим, тому лише 11% юнаків

готові до матеріального забезпечення своєї родини і думають, що тільки вони несуть відповідальність за це.

4. При відповіді на питання, які *рис* характеру молодь хотіла б бачити в партнері по шлюбі, було виявлено, що молоді дівчата зазвичай в партнері цінують і хочуть бачити в них такі якості, як щирість, любов, доброта, повага, почуття гумору, силу волі, мужність, цілеспрямованість, чесність, відповідальність, упевненість, дбайливість і т.д.. Юнаки значимими рисами партнерки по шлюбі вважають, щирість, доброту, розуміння, скромність, дбайливість, привабливість, сексуальність, цікавість у спілкуванні. Менш значимими характеристиками в образі партнерки виявилися відповідальність, почуття обов'язку, цілеспрямованість, урівноваженість, довірливість, відданість і т.д.. Таким чином, образ партнера по шлюбі в дівчат і юнаків досить нетотожний.

5. Більшість молодих людей вважають *дошлюбні сексуальні відносини* не тільки є можливими, але є і необхідними, оскільки інтимний контакт має для людини не тільки пряме фізіологічне значення, а й значить, що багатоманітні особистісні змісти, такі, як отримання почуттєвого задоволення, пізнання один одного, задоволення цікавості, нестандартного спілкування поміж подружжям. Адже, молоді юнаки та дівчата хочуть дізнатися "чи та людина моя?"

6. При виборі *форм шлюбно-сімейних відносин* між подружжям більш половини юнаків і дівчат обирали зареєстрований шлюб, третина респондентів віддавала першість незареєстрованому (цивільний шлюб) і тільки 3,5% зволіли б жити на самоті. Дівчатами були зазначені й інші варіанти розвитку відносин з партнером: первісне проживання в цивільному шлюбі з наступною реєстрацією стосунків. Юнаки також вважають, що вибір форми шлюбно-сімейних відносин залежить від життєвих обставин.

Переваги законного, юридично зареєстрованого шлюбу велика частина дівчат і юнаків вбачають у більшій упевненості, стабільності, надійності, можливості завести дітей.

7. Поміж панівних причин в вступу у сімейне життя *дівчата* вказали наступне: прагнення виявити своє занепокоєння та турботу щодо рідної людини; потреба в розумінні, психологічній підтримці, захисті; бажання мати дітей; традицію брати шлюб; бажання відокремитися від батьківської опіки та тільки пізніше - матеріальна користь, острах самотності, прагнення до дорослого життя. Дивовижно те, що і *юнаки* головною причиною створення родини назвали вагітність партнерки та тільки після цього - бажання бути самостійним, незалежним, отримувати інтимне задоволення, кохати та т.д.. Першопричина вступу в шлюб пов'язана в першу чергу з вагітністю сучасної молоді, можливо, пов'язаний з тим, що молодь надає перевагу вільним інтимним стосункам і, як це не сумно, до реєстрації їх підштовхує найчастіше не любов один до одного, не готовність проживати спільно, а вагітність.

Висновки до третього розділу

1. Досліджено, що молоді люди (віком 18-27 років), які ще не вступали в шлюб, не готові ще вступати у подружнє життя. Для того, щоб дослідити психологічну підготовленість до шлюбу, ми використали вибірку з 50 людей. Де тільки кожний четвертий чоловік думає, що він не є підготовленим до шлюбу, а 4/5 продемонстрували готовність до шлюбу. Найбільше психологічно готові до сімейного життя ті, хто вже в нього вступив - 20 чол. (83%). Однак необхідно підкреслити, що практично кожен п'ятий з одружених - 4 чол. (17%) вступивши в шлюб, продовжують відчувати свою психологічну неготовність до нього.
2. Зрештою, можна зробити висновок, що різні типи гендерної ідентичності мають різний рівень готовності до шлюбу. Крім того деякі з цих груп сумісні поміж собою в питаннях шлюбного життя, а деякі такої сумісності не виявляють. Все це може мати цікаві наслідки для практичної роботи психологів і, в першу чергу, психологів-консультантів сім'ї та шлюбу.
3. На основі анкетування та при інтерв'ю молоді, можна зробити висновок, що дівчата та юнаки хочуть мати рівні обов'язки, що молоді дівчата зазвичай

в партнері цінують такі якості, як щирість, доброта, повага, почуття гумору, мужність, цілеспрямованість, чесність, відповідальність, упевненість. Юнаки значимими рисами партнерки по шлюбі вважають, щирість, доброту, розуміння, скромність, дбайливість, привабливість, сексуальність.

ВИСНОВОК

Отже, підготовка до шлюбу і сімейного життя завжди була однією з головних задач або навіть і проблем юнацького віку, не менш важливою, ніж підготовка до праці. Але ця проблема не стояла так гостро, як тепер.

Тому, прискорення статевого дозрівання підлітків і одночасне ослаблення зовнішнього контролю за їхньою поведінкою плюс лібералізація "дорослих" норм статевої моралі і руйнування традиційних стандартів маскулінності і фемінності захопили наше суспільство і школу несподівано. Подобається нам це чи ні, але нормативні орієнтації сучасних юнаків і дівчат істинно розходяться з поняттями їхніх батьків і дідів. До того ж самі ці орієнтації досить суперечливі.

Виявлені особливості шлюбно-сімейних уявлень молоді, які означають про певні недоліки в їхніх знаннях про шлюб та сім'ю, неправильні, нереалістичні розуміння на деякі питання які, мабуть, відзначаються на їхньому ставленні до інституту сім'ї, які в майбутньому необхідно уважати в процесі планомірної виучки молоді до сімейного життя.

У курсовій роботі викладаються підсумки експерименту, спрямованого на виявлення шлюбно-сімейних уявлень молоді. Виявлено, що ці уявлення розбігаються недостатньою повнотою, відмінності в поглядах юнаків і дівчат, невисокою оцінкою ними себе як майбутнього чоловіка і жінки.

Визначена вузькість образів характерна для таких аспектів шлюбно-сімейних уявлень юнаків, як уявлення про якості досконалих чоловіка і жінки, мужності і жіночності, гендерної ідентичності, сімейних функцій та їхнього поділу між чоловіком і дружиною. Особливо ж неповними є уявлення молодих людей про призначення сім'ї та організації фамільного життя. Розходження виявляються в розумінні юнаками і дівчатами понять "мужність" і "жіночність", трактуванні змісту деяких сімейних ролей, представленнях про сутність ролей чоловіка і дружини. Розходження між юнаками і дівчатами виявляються також у їхньому оцінюванні своїх можливостей в області молодого співіснування. У цілому самооцінка молоді

в цій області є невисокою. Велику впевненість у своїх можливостях виставляють юнаки в питаннях, що стосуються поставки основної цінності сім'ї та виконання сімейних обов'язків, меншу - у питаннях, пов'язаних з оцінкою розвиненості в себе якостей взірцевого чоловіка та жінки і якостей, що характеризують мужність - жіночність.

Вираженні особливості шлюбно-сімейних уявлень молодих людей потрібно враховувати в процесі їхньої спрямованої підготовки до сімейного життя.

Ми розкрили в ході теоретичного дослідження і практичного вивчення підготовки до сімейного життя, що поміж чинників, які впливають на неї, небагато або майже зовсім не враховується аспект гендерної ідентичності як особливого виду соціальної ідентичності, що існує в самосвідомості людини в згуртованості та з уявленнями про професійний, сімейний, економічний, освітній і т.п. статус.

Поміж чинників підготовки до сімейного життя недостатньо вивчений вплив на людей суб'єктивного відчуття самотності.

На основі засновків експерименту мною були вироблені такі основні моменти:

- 1) сім'я являє для молоді важливу життєву значущість;
- 2) уявлення молоді про сімейне життя різні та у більшому ступені пов'язані з психологічними чинниками шлюбно-сімейних взаємин, чим із соціально-побутовою її спрямованістю;
- 3) тип гендерної ідентичності впливає на систему сімейних цінностей молоді, на погодженість рольових чекань та домагань у шлюбі, а основне на психологічну готовність до шлюбу.

У сучасному світі в умовах суспільних перемін та загального розвитку та демократизації взаємозв'язків чоловіків та жінок головною стає психолого-педагогічна проблема формування і розвитку в юнацькому віці ціннісно-орієнтаційної системи уявлень особистості про сім'ю, тому що саме цей період розвитку особистості характеризується необхідністю осмислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абульханова-Славська О.О. Стратегія життя. Оксана Олександрівна Альбуханова-Славська. – М.: 2005.
2. Альошина Ю.Є., Соціально-психологічні методи дослідження подружніх відносин / Альошина Ю.Є., Гозман Л.Я., Дубовська Є.М.; – М.: вид-во МНУ, 2008.
3. Антонов А.І., Соціологія сім'ї / А.І. Антонов, В.М. Медков В.М.. – М.: 2007.
4. Афанасєва Т.М. Сім'я: [навч. посіб.] / Т. М. Афанасєва. – М.: Просвіта. 2000. – 285с.
5. Борсукова С.Ю., Легенда про гендера: принципи розповсюдження обов'язків між побружжям в сучасній міській сім'ї / С. Ю. Борсукова, В.В. Радаєв. – М.: 2000. - №4. – С. 65-103.
6. Берн Ш.М. Гендерна психологія. – СПб,: прайм-Єврознак, 2005. – С. 123-160.
7. Сімейна терапія і НЛП. / Р. Бендлер., Дж. Гриндер, В. Сатир та ін. – М.: Ін-т заг. гуман. досл., 2014. – 260с.
8. Голод С.І. Сім'я і шлюб: історико-соціологічний аналіз / С.І. Голод. – СПб.: 2009.
9. Гозман Л.Я. Процеси міжособистісного сприйняття в сім'ї/ Гозман; за ред. Г.М. Андрєєва. А.І. Донцова // Міжособистісне сприйняття в групі. – М.: вид-во МНУ, 2000. – 300с.
10. Гаврилица О.А. Почуття провини у праюючої жінки // Питання з психології. – 2005. – №4.
11. Гендерні аспекти психології і психотерапії сучасного подружжя / Немцов А.А. Сім'я в системі життєвих цінностей студенської молоді.
- 11а. Гірняк А. Н. Поняття про норму як про предмет теоретико-методологічного аналізу / А. Гірняк, Ю. Павлишин // Вітакультурний млин. – 2011. – Модуль 14. – С. 67-71.

12. Дементєва І.Ф. Перші роки шлюбу / проблеми встановлення молодї сїм'ї / І.Ф. Дементєва // Проблеми встановлення молодї сїм'ї. – М.: Наука, 2009. – 110с.
13. Джеймс М. Шлюб і любов / М. Джеймс. – М.: 2007 С.36-62.
14. Дружинін В.Н. Психологія сїм'ї. – М.: 2010. С.12-55.
15. Зидер Р. Соціальна історія сїм'ї в Західній і Центральній Європі / Р. Зидер. – М.: 1997. С.71.
16. Ільїн Є.П. Диференційована психофізіологія чоловіка і жінки / Є.П. Ільїн. – СПб.: 2013. – 544с.
17. Ковальов С.В. Психологія сїмейних відносин / С.В. Ковальов. – М.: 2012. – 433 с.
18. Кон І.С. Чоловічі дослідження: мінливі чоловіки в світі, що змінюється // Введення в гендерні дослідження: [навч. посїб.] / За ред. І.А. Жеребкина. – Харків: ХЦГІ; СПб.: "Алетєя", 2009. – С. 562-605.
19. Кон І.С. Батьки і діти / І.С. Кон // Психологія ранньої юності. – М.: Просвіта, 2000. – С. 16-19.
20. Котирло В.К. Молодї сїм'ї про виховання дітей / В.К. Котирло. – К.: 2005 – С. 20-48.
21. Ковальов С.В. Психологія сучасної сїм'ї: [інформ.-метод.] / Матеріали до курсу "Етика і психологія сїмейного життя": [кн. для вчителя]. – М.: Просвіта, 2000. – 208с.
22. Личко А.Е. Підліткова психотерапія. – [2-ге вид.]. – Л.: Медицина, 2002.
23. Р. Д. Ленг. Розколоте Я: антипсихіатрія. – М.: Академія; СПб.: Белый кролик, 2005.
24. Райгородський Д.Я. Учебное пособие по психологии семейных отношений. – Самара : Издательский Дом "БАХРАХ", 2004. - 736 с.
25. Сїм'я в психологічній консультації / за ред. А.А. Бодалево, В.В., Столина. – М.: Педагогіка, 2004. – С. 85-202.

26. Столин В.В., Шмелев А.Г. Сімейні труднощі: які і чому? Завдання для самоаналізу // Сім'я і школа. – 2000. – №3. – С. 18-21.
27. Практикум з гендерної психології /за ред. І.С. Клециной. – СПб.: Питер, 2005. – 479с.
28. Харчев А.Г. Шлюб і сім'я: [монографія] / А.Г. Харчев. – М.: 1999. – С.66.
- А. Г.Харчов . Жінки: [монографія]. – Сыктывкар. – Киров, 2005. С.571.
29. Фрейд З. Психологія несвідомого / З. Фрейд. – М.: Просвіта, 1990.
- 29а. Фурман А.В. Громадський моніторинг роботи судів Тернопільщини / Анатолій Фурман, Андрій Гірняк, Галина Гірняк // Психологія і суспільство. – 2016. – № 3. – С. 122-128.
30. Людина в колі сім'ї: Нариси з історії приватного життя в Європі до початку нового часу. – М.: 2003. С. 290-305.